

ЕЛЕКТРОННИТЕ РЕСУРСИ С ОТДАЛЕЧЕН ДОСТЪП И ПРОБЛЕМИ НА СЪХРАНЯВАНЕТО НА НАЦИОНАЛНАТА ПИСМЕНА ПАМЕТ

Антоанета Тотоманова*

В статията е проследена необходимостта от присъединяването на електронните документи с отдалечен достъп към системата на задължителното депозиране, към тяхното съхраняване в национален електронен архив и предоставянето им за ползване. Доказано е, че този вид ресурси са важна част от националното документално наследство и че тяхното събиране и съхраняване не е по силите на една организация и би било разумно да се осъществява като съвместна, кооперативна инициатива. Обосновано е схващането, наложило се посвета, мрежовите ресурси да се регистрират подборно като акцентът е поставен върху електронните книги и електронните научни периодични издания.

Подробно е разгледана възможността дългосрочното съхраняване и осигуряването на достъп до събраните документи да бъде възложено на институция с устойчиво финансиране, натрупан опит в работата с документи, с тяхната обработка и организация на ползване. Националната библиотека, която има задължението да съхранява националните печатни издания и да ги регистрира в националната библиография е логично да се разпростре и върху документите, публикувани в Интернет. Разгледан е и проектът „Електронните документи с отдалечен достъп – създаване на национален архив, регистрация и възможност за ползване“, който Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ изработи и през 2014 г. депозира в Министерство на културата.

Изказано е и недоволство от политиката на Министерство на културата, което отговаря за съхраняването на националната писмена памет, което не реагира адекватно на сериозността на поставените проблеми и на Националната библиотека не се

осигуряват средства за закупуване на техника и щатни бройки за осъществяване на дейност, която е от национално значение, регламентирана е от закон и има изключително съществена роля за легитимиране на твърдението, че мрежовите ресурси са важна част от националното документално наследство.

Ключови думи: електронни документи с отдалечен достъп; национален електронен архив; авторско право на ползването на мрежови ресурси.

За период от почти 40 години глобалната световна информационна мрежа се наложи като основна комуникационна среда, първостепенен източник на информация и неразделна част от ежедневието на милиони хора по света. Постепенно тя се превърна в огромно натрупване на информация, развлечения и спам в различни форми и формати и с различно качество. Всичко това стана част от нашето ежедневие. Никога по-рано толкова голямо количество и толкова разнообразна информация не е била толкова лесно достъпна. Значителен дял от тази информация няма аналог на печатен или друг физически носител и е създавана единствено в електронна форма. Ако тя не бъде архивирана по някакъв начин, може би никога няма да бъде налична и достъпна в бъдеще. В този смисъл интернет мрежата е уникален източник на информация в настоящия момент. Днес тя играе съществена роля в научноизследователската дейност, тъй като се използва като среда за разпространение на научни публикации, учебни ресурси, информация за различни проекти, като средство за достъп до значими бази от данни и архиви и като възможност за свързване на учените от различни страни чрез участие в онлайн дискусии и т.н. По този начин WWW улеснява научната комуникация и способства за научните изследвания. Достъпът до мрежовите колекции обаче не е само от интерес за изследователите, историците или учените, тази възможност е част от битието и културата на съвременния човек. Фактор с първостепенно значение за поддържането на развито и образовано модерно общество е осигуряването на свободен достъп до литература и информационни източници. Извън посочения контекст интернет пространството придобива все по-широка социална роля, тъй като се е развило и като основен посредник при личната комуникация, електронната търговия, издателската дейност, маркетинга и много други области от

човешкото ежедневие. Настъплението на световната мрежа доведе както до появата и развитието на нови форми за електронно взаимодействие, така и до предприемането на мащабни ходове от страна на съществуващи организации за разширяване на присъствието им в тази мрежа. Пример за това са всички новинарски медии, телевизионните компании и др. Много индивидуални потребители използват интернет за създаване на онлайн дневници или персонални уеб страници, фокусирани върху собствените им хобита и интереси. Ето защо, съхранението на информационните източници от интернет се превръща в цел на все повече инициативи и проекти в международен мащаб.

Необходимостта от съхранение, опазване и предоставяне на електронните ресурси като важна част от човешката памет е отдавна осъзната от развитите общества. Съществуват редица национални и международни стратегии за съхранение на електронното културно наследство, някои от които с повече от двадесет годишна история. **Изоставането на нашата страна в това отношение е значително, което налага вземането на изключително спешни мерки за разрешаване на въпросите, свързани с обхващането, съхранението, обработката и предоставянето за ползване на българските електронни документи от интернет чрез изработването и финансирането на национална програма за действие.** Какво е направено до този момент за „приобщаването“ на мрежовите ресурси към националното документално наследство. Ще се спра накратко на постигнатото в тази област и на предизвикателствата, възникнали от сериозното увеличаване и разпространение на този вид документи, както и на необходимостта от тяхното уеб архивиране.

Съобразявайки се с препоръка № 3, направена от Международната конференция на националните библиографски служби (ICNBS) (Копенхаген, 1998 г.) (1) и с препоръките от 2000 г. на ЮНЕСКО за законодателството за задължителния екземпляр (2), където бе обоснована необходимостта от включването на мрежовите ресурси в системата на задължителното депозиране, Националната библиографска агенция предложи този вид документи да станат обект на действащия Закон за задължителното депозиране на екземпляри от печатни и други произведения (3). В Националната библиотека бяха подготвени промени в Закона, които бяха приети и влязоха в сила от 2009 г. (Чл. 3 т. 5. от

закона предвижда по едно копие от произведенията в дигитална форма, публикувани в електронни комуникационни мрежи, предназначени за четене или възприемане по други начини, разпространявани за обществено ползване от български физически или юридически лица да се депозират в Националната библиотека). Освен разширяването на обектите за депозиране в допълненията, направени в закона бе регламентирано и правото на получателите на задължителни екземпляри „да презаписват върху друг носител копията от произведенията в дигитална форма, разпространявани в електронни комуникационни мрежи, когато това се налага за тяхното трайно съхраняване” (Чл. 12, т. 4).

Присъединяването на този вид документи към системата на задължителното депозиране легитимира твърдението, че мрежовите ресурси са важна част от националното документално наследство, осигури правното основание на националната библиотека да получава всички он-лайн публикации без специалното разрешение на издателите. **Теоретично** осигури възможността за разширяването на обектите в текущата национална библиография, а също така създаде по-ефективна и надеждна основа за работа на Националната библиографска агенция с издателите, аналогична на тази с печатните издания.

Осигуряването на депозитни екземпляри от мрежовите ресурси повдигна обаче редица проблеми, свързани преди всичко със запазването на авторските права на производителите, с тяхното трайно съхраняване и регистрация, т.е. със създаването и поддържането на цифров архив, с отразяването им в системата на националната библиография, а също така и с осигуряването на потребителски достъп до тях.

Поправките, нанесени в Закона за авторското право и сродните му права (4) през 2002 г. уреждат донякъде материята, отнасяща се до допустимото свободно използване на произведенията, която е от изключително значение за дейността на библиотеките. Промяната, която бе направена, се дължи на новото виждане по въпроса след появата на цифровите технологии и новите възможности, които те дават за използване на произведенията и за техническа защита срещу незаконно използване. Новите текстове в българския закон в значителна степен следват разпоредбите на Чл. 5 на Директива 2001/29 на ЕС за авторското право в информационното общество (5).

Проблемите, които започнаха да се обсъждат активно с появата на мрежовите ресурси и намериха определено решение в тази директива и респективно в националните законодателства на европейските страни всъщност не са нови за библиотеките. Предоставянето на възможност за ползване и репродуциране на библиотечните материали е иманентно свързано с техните основни цели и задачи. В частта на Закона, отнасяща се до свободното използване на произведения без съгласието на автора и носителя на авторските права и без заплащане на възнаграждение е предвидена възможността за „възпроизвеждането на вече публикувани произведения от общодостъпни библиотеки, учебни или други образователни заведения, музеи и архивни учреждения, с учебна цел или с цел съхраняване на произведението, ако това не служи за търговски цели”(Чл. 24 т.9) (ДВ, бр. 99/2005 г.). Библиотеките са пряко засегнати и от т. 11 на чл. 24, според който се урежда ограничаването на авторските права при “предоставяне на достъп на физически лица до произведения, намиращи се в колекциите на организации по смисъла на т.9, при условие, че се извършва за научни цели и няма търговски характер”. Новото ниво на проблеми, предизвикани от появата на цифровите електронни документи, обаче, изисква по-подробно тълкуване на възможностите за репродуциране на електронни документи от колекциите на библиотеките защото за изработването на копия от тях с цел замяна на оригинала, свързан със специфично програмно осигуряване или хардуер и отпечатването на копия от електронни издания е необходима авторизация. Това се отнася и до мрежовите ресурси, разпространявани в Интернет.

Редица въпроси, свързани с авторското право и възникващи при депозирането на мрежовите ресурси все още предстои да се регламентират. Те се отнасят до възможния сблъсък на интереси между изключителното право на носителите на авторски права да предоставят защитените произведения за публичен достъп и стремежът на библиотеките да извоюват ограничения на авторските права за ползването на този вид документи, аналогични на изключенията, предвидени за традиционните материали. Решение на този въпрос би могло да бъде частичното ограничаване на ползването на депозираните копия от мрежовите ресурси, както е предвидено в Закона за задължителното депозиране, а именно – ползването да се „...извършва от едно работно място, извън локалната мрежа на

институцията или в мрежа с ограничен брой възможности за едновременно ползване.” (Чл. 16).

Възможни са, разбира се, и други начини, но конкретизирането на подходите може да се осъществи едва, когато се изработи цялостна концепция за създаването на национални колекции от електронни мрежови ресурси и тяхното използване.

Както сочи международната практика, осъществяването на максимално ефективен процес на събирането и архивирането на мрежови ресурси, изисква по-скоро прилагането на комбинация от известните методи за уеб архивиране, отколкото използването само на един конкретен метод. От трите прилагани метода **автоматично събиране** (web harvesting), **подборно събиране** и **получаване на електронните ресурси по силата на законодателството за задължителното депозиране** в нашата практика, както посочихме, вече са създадени предпоставки за изпълнението на третия от тях, поне що се отнася до законовата рамка. Той би могъл да се приложи за набавянето на ресурси от типа **електронни списания, книги и други статични публикации**. Задължителното депозиране би могло да се допълни с подбор от страна на Националната библиотека на определени, представляващи особена национална ценност мрежови ресурси. Това, разбира се, може да се осъществи само на базата на разработването на определени критерии за подбор на ресурсите, които ще бъдат включени в национален електронен архив и в националната библиография. Те биха могли да се концентрират върху принадлежността на ресурса към страната, върху неговото съдържание, тип, технически характеристики и т.н. Недостатък на този вид подборно събиране е че въпреки, че той води до набавянето на по-качествени ресурси, ограничава обхвата на ресурсите, които могат да бъдат събрани и изисква много повече човешка намеса, което го прави по-труден и по-скъп от гледна точка на вложения човешки труд и време.

Обхватно събиране на web-сайтове от българския национален домейн “.bg” би могло да се осъществи единствено с метода на web harvesting. Този метод обаче изисква създаване на по-широки програмни и технически условия за неговото осъществяване. Необходимо е закупуването на отделен сървър, на който да се съхраняват копираните ресурси, както и на специална програма-робот, която да осъществи самия процес на сканиране на мрежата и сваляне на ресурсите. Например роботът Heritrix (6), който се

използва за проекта Kulturaw3 е настроен да събира сайтове от националния домейн (.se), сайтове физически разположени в Швеция, както и подбрани сайтове от други домейни, които имат някакво отношение към страната (7). В същото време методът на web harvesting е сочен като най-евтин от гледна точка на вложените финасови ресурси и време за изпълнението му. Също така позволява събирането на възможно най-много материали от Интернет при минимална човешка намеса. Проблемът при него е в това, че програмите за сканиране на мрежата понякога срещат трудности с отделни сайтове.

По отношение на **комбинирането** на няколко различни подхода за уеб архивиране заслужава да се отбележи по-специално примерът на Националната библиотека на Франция, която е пионер в тази практика (8). Обхватът на задължителния депозит в страната е разширен с мрежовите публикации със закона от 2006 г., който задължава издателите и собствениците на мрежови ресурси да осигуряват достъп до тях на библиотеката. Комбинираният подход за събирането на ресурсите се изразява в извършването както на автоматичен web harvesting на уеб сайтове, така и на допълнителен подбор на сайтове по конкретна тема или за определено събитие. Направен е опит за прецизиране на автоматизираното събиране чрез отчитане на честотата на актуализиране на страниците и опит за автоматично измерване на значимостта на сайта. Постигане на Френската библиографска агенция е изработването на стратегия за подборно събиране на частта от интернет, наречена „дълбока мрежа” (deep Web) – онази част от World Wide Web, която не се индексира от търсещите машини и на практика остава скрита. Служители от библиотеката оценяват сайтовете, след което договарят със собствениците им тяхното депозиране.

Избирането на един или друг от наличните технологични подходи за събиране на мрежови ресурси е свързван преди всичко с изработването и развиването на национална политика за създаване на колекции от електронни мрежови ресурси.

Предизвикателствата от технически, правен и организационен характер, с които се сблъсква архивирането на мрежови ресурси в библиотеките по света с пълна сила биха били валидни и за една българска инициатива за събиране, съхранение и ползване на ресурси от Интернет. В нашата страна проблемите, свързани с **правата върху**

интелектуалната собственост са решени до известна степен с включването на мрежовите ресурси в законодателството за задължителното депозиране. По отношение на бъдещи стъпки за осъществяване на автоматично събиране на web-сайтове и web-страници, както и на последващата обработка на данните обаче ще е необходима допълнителна правна авторизация, за да се преодолее защитата, създавана от законодателството за авторско право. Това се налага, тъй като при тези ресурси, поради тяхното естество и съдържание, са намесени много авторски и сродни права, което би могло да възпрепятства тяхното копиране и ползване. Най-сигурният начин за преодоляване на проблемите, свързани с авторското право, отговорността за съдържанието, което е достъпно в цифровия архив и защитата на данните, би било внимателното подбиране на ресурсите и изключването на онези от тях, чието съдържание може да предизвика проблеми, както и разработването на ефективна политика за управление на права, съчетани с работещи методи за изключване или ограничаване на достъпа до определени типове ресурси.

Поради проблемите от **организационен характер**, които произтичат основно от децентрализираното развитие на мрежата, при което съдържанието и разпространението на ресурсите се управлява от самите им собственици, според нас, не е по силите само на една организация да осъществи събирането и опазването на всички ресурси от интернет. Уеб архивирането би било разумно да се осъществява като **съвместна, коопертивна инициатива**. Справянето с тези проблеми налага фокусиране върху определени раздели от мрежата (напр. националния домейн), върху определена тематика или според профила на организацията, която е заинтересована от съхранението на конкретните ресурси.

Стъпка към решаването на проблемите, свързани с **качеството на ресурсите** в интернет е създаването на ефективни методи за пресяването на нискокачествените ресурси в процеса на архивиране, което на практика означава ангажирането на значителен брой човешки потенциал.

Националните библиографски агенции по света, които регистрират мрежови ресурси го извършват по различни начини, но всичките **подборно**. Няма нито една страна, в която да се събира и осигурява библиографски достъп до пълния обем национална информация, представена в Интернет. Преди въобще да разсъждаваме по въпроса каква да

бъде българската практика е необходимо да се разграничат двете тенденции в издателската дейност на електронни документи. Едната е свързана с издаването на **електронните книги и списания**, което в голяма степен наподобява производството на печатните издания. Разликата е в канала за достъп и разпространение. Издателите на този вид литература използват Интернет по чисто икономически причини, за да си спестят време и разходи, свързани с публикуването на хартия. Основната характеристика на тези електронни издания е, че ползвателят трябва да заплати, за да получи достъп до пълнотекстовия файл.

По отношение на издаването на научни периодични издания в последно време и в нашата издателска практика започна да се очертава тенденция за публикуване на оригинални електронни (born digital) научни списания на свободен достъп в интернет. Това са така наречените open-access journals. Тази практика е свързана с международния опит в научноизследователската дейност за разпространение на знания и идеи, алтернатива на платения достъп, ползваща се с голяма популярност, защото позволява по-бърз, непосредствен и неограничен достъп до научните изследвания, повишава популярността на авторите и техния импакт фактор, подобрява научния обмен. Електронните книги и списания не се различават съществено от своите традиционни “събратя” и **несъмнено трябва да бъдат част от системата на националната библиография**.

Другият вид мрежови ресурси са он-лайн публикациите, които са свободно достъпни в Интернет, това са **web-сайтовете и web-страниците**, които са в огромно количество и много често са с доста кратък живот. Именно те са голямото предизвикателство за националната библиография и библиотечната общност, защото имат съвсем различни характеристики от традиционните документи и най-вече, заради тяхното количество. Като се има пред вид, обаче, че една голяма част от тези публикации отговарят на всички изисквания, прилагани при подбора на изданията, които се регистрират в националната библиография, става ясно, че преди да бъдат изработени някакви по-точни и ясни, вероятно формални, признаци за тяхното подбиране трябва да се осигури възможността за натрупване и съхраняване. Критериите за подбор на мрежовите ресурси, не може съществено да се различават от тези, които се прилагат към традиционните документи.

От международната практика в областта на подбора на ресурсите внимание заслужава подходът, избран в проекта EVA (Комплектуване и съхранение на електронни мрежови издания) (9), осъществен от Университетската библиотека в Хелзинки (Финландия). Събират се всички публикувани и статични документи във формат HTML, включително и изображения, видео- и аудиоклипове и др., които са на свободен достъп и имат име на домейна „.fi”. Пълната обработка и предоставянето за ползване на всичко събрано все още не е осъществено, защото събирането на интернет информация е изключително сложен процес. Препратките към външните сайтове в много случаи се нарушават, а интерактивното търсене не винаги може да се запази. Критериите за подбор на периодични електронни издания, прилагани в този проект също заслужават внимание:

- периодичното издание да включва пълни текстове на статии;
- статиите да представляват информационна ценност, а периодичното издание да е професионално редактирано;
- периодичното издание задължително да поддържа архив на тези статии.

Според нас, тези формални критерии могат да бъдат взаимствани и приложени и при подбора на електронните книги. Те биха могли да се допълнят и с условия за актуализирането на съответните документи. Това трябва да се извършва при посочен регламент и за всяко допълнение Националната библиографска агенция трябва да бъде уведомявана.

Подобен подход на подборно събиране на ресурси е използван и от Националната библиографска агенция на Естония при проекта ERIC@ (10). Сред използваните критерии за подбор на електронните книги и списания, които подлежат на библиографска регистрация и включване в текущата национална библиография и електронния каталог, поддържан от библиотеката са:

- авторът/издателят да е идентифициран;
- публикацията да е достъпна;
- съдържанието да е с постоянна културна/научна стойност;
- публикацията да е с единна структура.

В чешката и немската практики, например, се регистрират освен електронни онлайн списания и книги и доклади от конференции, научни публикации, правителствени документи, дисертации и др.

Изложените до тук модели се отнасят за мрежовите ресурси от първия вид. По отношение на архивирането на **web-сайтовете и web-страниците**, поради огромния им брой, в международната практика най-често се прилага методът на автоматичния web harvesting. Общ принцип при неговото използване е обхващането на web-страниците и web-сайтовете от националния домейн на съответната страна, физически локализирани в страната или такива, имащи връзка с нея. Това показва определено сближаване с критериите за подбор, които се използват и за традиционните документи, които се регистрират в националната библиография. На този принцип са изградени повечето от националните уеб архиви. Показателен е примерът на Чехия, където критериите за подбор се основават на следните признаци:

- териториалност (всички ресурси, публикувани в Чехия);
- език (всички ресурси на чешки език, независимо от местоиздаването им);
- авторство (всички ресурси от чешки автори, независимо от местоиздаването им);
- предмет/съдържание (всички ресурси, отнасящи се до страната, независимо от местоиздаването) (11).

При подбора, тук на първо място, се взема предвид домейна на ресурсите (ресурси от националния домейн „.cz”, както и ресурси от други домейни, напр. „.com”, „.org”, имащи връзка със страната), както и тяхната „националност” (авторът на съдържанието на ресурса да е от чешка националност, издателят/собственикът да е жител на Чехия, ресурсът да е на чешки език, ресурсът да съдържа значителна информация за страната/нацията).

Внимание заслужава и примерът на Финландската библиотека, където по метода web harvesting годишно се събират всички сайтове с разширение „.fi”, както и уеб сървъри, намиращи се в страната. Допълнително се извършва и ръчен подбор на релевантни web-сайтове.

В нашите условия и възможности, поне в началния етап на дейността по уеб архивирането, не би било реалистично да се очаква провеждането на web harvesting на целия национален домейн “bg”. По-вероятно е налагането на определени ограничения. По примера на чешкия модел, те могат да бъдат свързани със съдържанието, начинът на достъп, формата на web-сайтовете и web-страниците. Едни от критериите биха могли да бъдат притежаваната от ресурсите културна/научна стойност, оригиналност, дългосрочна научно-изследователска стойност, наличието на свободен достъп (достъпът до защитените ресурси би могъл да се осъществи на основата на договорни отношения със собственика), използването на обичайни формати, които могат да бъдат интерпретирани от най-често използваните уеб браузъри, оригинален произход (т.е. оригинални мрежови ресурси, а не дигитализирани печатни издания). От обхвата на архивирането би трябвало **да се изключат** компютърни игри, лични уеб страници, ресурси от вътрешни комуникационни мрежи (интранет), портали, които нямат оригинално интелектуално съдържание, бази данни, радио и телевизионни предавания, онлайн новини. По подобни критерии би могъл да се извърши подборът на web-сайтовете и web-страниците, които ще се превърнат в обекти за регистриране в националната библиография.

Осигуряването на надеждно дългосрочно съхранение и достъп до ресурсите в уеб архив налага **изработването на стратегия** за изграждането на доверено цифрово хранилище. Определено е, че основните изисквания, на които трябва да отговаря едно такова хранилище са жизнеспособност и финансова стабилност (12). Във всеки случай утвърждаването на изградения уеб архив като доверено цифрово хранилище ще изисква дейността по уеб архивирането да бъде **приобщена към ключовите дейности на институцията и да получи устойчиви бизнес модели и финансиране.**

От правна гледна точка Законът за задължителното депозиране на печатни и други произведения, както вече посочихме, регламентира достъпът и ползването на депозираните произведения, включващи и електронните издания по следния начин : то „...се разрешава само на регистрирани читатели на територията на институцията получател”, като специално по отношение на мрежовите ресурси е определено ползването

да се „...извършва от едно работно място, извън локалната мрежа на институцията или в мрежа с ограничен брой възможности за едновременно ползване.” (Чл. 16).

От гледна точка на техническото обезпечаване на достъпа е необходимо събраните и архивирани ресурси да бъдат индексирани, за да може да се осъществи търсене в огромните бази от данни, които ще бъдат създадени по метода на автоматичното събиране на ресурси. Един от възможните начини за това е автоматичното генериране на метаданни, т.е. използването на готови метаданни, при което се извършва автоматично конвертиране на съдържащите се в самите ресурси елементи за описание. Все още проблем при този подход е, че в по-голямата си част ресурсите в Интернет не притежават качествени метаданни, което го прави недостатъчно надежден. Полезно би било осигуряването на възможност за търсене освен по метаданни и по пълен текст с цел по-добро навигиране в архива и улесняване на неговото ползване. По отношение на организацията на търсенето достъпът до архива би трябвало да се основава на по-ориентирани към мрежата инструменти, като например “сърфиране”. От една страна това е обичаен и познат от потребителите начин за достъп до мрежови ресурси, и от друга – стандартните библиотечни методи (напр., каталогизирането) не са напълно съвместими с веб материала.

Чия трябва да бъде задачата и отговорността за създаването на национален архив на мрежовите ресурси? Очевидно е, както вече бе спомената, че дългосрочното съхраняване и осигуряването на достъп до събраните документи трябва да бъде възложено на институция с устойчиво финансиране, натрупан опит в работата с документи, с тяхната обработка и организация на ползване. Националната библиотека има задължението да съхранява националните печатни издания и да ги регистрира в националната библиография и е абсолютно логично традицията да се разпростре и върху документите, публикувани в Интернет. Дали обаче може и трябва да го прави сама е въпрос, който предстои да се дискутира и реши.

В опит за ускоряване иницирането на дебат и на вземането на решение, съобразявайки се както с международните препоръки и резултати в тази област, така и с националните условия и традиции Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий” изработи и през 2014 г. депозира в Министерство на културата **проект**, озаглавен

„Електронните документи с отдалечен достъп – създаване на национален архив, регистрация и възможност за ползване”.

С реализирането на подобен проект Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий” се задължава:

1. Да започне да приема депозитни екземпляри от електронните документи с отдалечен достъп (по силата на Чл. 3 ал. 5 от Закона за задължителното депозиране на печатни и други произведения);
2. Да създаде Национален архив на електронните документи с отдалечен достъп;
3. Да премине към регистриране на електронните документи с отдалечен достъп в националната библиография;
4. Да осигури възможност за ползване на електронните документи с отдалечен достъп (по силата на Чл. 16 от Закона за задължителното депозиране на печатни и други произведения).

За съжаление както библиотечната общност, пред която проблемът е поставян неколккратно, така и Министерство на културата, което отговаря за съхраняването на националната писмена памет не реагираха адекватно. До този момент на Националната библиотека не са осигурени средства за закупуване на техника и щатни бройки за осъществяване на дейност, която е от национално значение, регламентирана е от закон и има изключително съществена роля за легитимиране на твърдението, че мрежовите ресурси са важна част от националното документално наследство.

ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА:

1. IFLA. International Conference on National Bibliographic Services.
Recommendations of the International Conference on National Bibliographic Services (ICNBS).
<<http://archive.ifla.org/VI/3/icnbs/fina.htm>>
2. Larivie, Jules. (2000) Guidelines for Legal Deposit Legislation. Paris, UNESCO, International Federation of Library Associations and Institutions
www.ifla.org; <<http://archive.ifla.org/VII/s1/gnl/legaldep1.htm>>
3. Закон за задължителното депозиране на печатни и други произведения.
< <http://lex.bg/laws/ldoc/2134956545>>
4. Закон за авторското право и сродните му права.

<http://lex.bg/laws/ldoc/2133094401>

5. [Директива 2001/29/ЕО на Европейския Парламент и на Съвета от 22 май 2001 година относно хармонизирането на някои аспекти на авторското право и сродните му права в информационното общество.](#)

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32001L0029:BG:HTML>

6. Heritrix

<https://webarchive.jira.com/wiki/display/Heritrix/Heritrix>

7. **Arvidson, Allan. Persson, Krister. Mannerheim, Johan.** The Kulturarw3 Project - The Royal Swedish Web Archiw3e - An example of "complete" collection of web pages.

<http://archive.ifla.org/IV/ifla66/papers/154-157e.htm>

8. BnF. Digital Legal Deposit

http://www.bnf.fr/en/professionals/digital_legal_deposit/a.digital_legal_deposit_web_archiving.html

9. **Lounamaa, Kirsti. Salonharju, Inkeri.** EVA :The Acquisition and Archiving of Electronic Network Publications In Finland.

<http://www.ercim.eu/publication/ws-proceedings/DELOS6/eva.pdf>

10. **Reial, Mihkel.** Digital Preservation of Cultural Heritage in Estonia : The national programme

https://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:BAp0z3_qUTQJ:www.icimss.edu.pl/delos/download/Estonia.doc+ERIK%40+Estonian+Resources+on+the+Internet:+Cataloguing+and+Archiving&hl=bg&gl=bg&pid=bl&srcid=ADGEESgAoICcyyRilHHuTOA7wcI9IYYqGq8KaRmmvDbfwmkwQ-7f8KNs7FKQ15Ttzu8mS2gb-MOYI6yqwq6Ijrd_qC2kFaIaPzreoIkoI5kACh8dkwP7dpug6nALf3qUcWPzza2_OsaJB&sig=AHIEtbTYFvzqfaiZa4VIOuSiHprQjnYTnQ

11. WebArchiv - Archive of the Czech Web

<http://en.webarchiv.cz/>

12. **RLG/OCLC Working Group on Digital Archive Attributes.** Trusted digital repositories: attributes and responsibilities.

<http://www.prestocentre.org/library/resources/trusted-digital-repositories-attributes-and-responsibilities>

*Доц. д-р Антоанета Тотоманова е Заместник директор на Националната библиотека "Св.Св. Кирил и Методий". Съавтор е на Закон за задължителното депозирание на печатни и други произведения, на Универсална десетична класфикация, на стандарти в областта на книгоиздаването, на книгата "Лицето на книгата" и др.